

Izvorni znanstveni članak

UDK: 368(497.4)

Primljeno u uredništvo: 13. travnja 2007.

Prihvaćeno za tisak: 10. svibnja 2007.

Suvremeni oblici individualne sigurnosti sa stajališta osiguranja

---

BORIS ŽNIDARIČ*

Sažetak

U članku se prezentira jedno od značajnih stajališta moderne individualne sigurnosti koje u današnjem društvu omogućava osiguranje pojedincu i skupinama pojedinaca. Osiguranje je značajan partner države na području osiguranja određenih vrsta socijalne, ekonomske i gospodarske dimenzije sigurnosti, jer osiguranje, uz postepeno povlačenje države s područja nekih socijalnih i drugih društvenih programa, dobiva na značenju. Osiguranje je istovremeno, zbog svoje poslovne i kumulativne sposobnosti, značajan generator gospodarskog razvoja određene države i/ili cijele regije. Život modernog čovjeka je tijesno povezan s procesima političke i ekonomske globalizacije, s brzim tehnološkim razvojem, fleksibilnošću i mobilnošću, što predstavlja nove izazove i istovremeno nesigurnost (opasnost). Na pitanja modernih oblika ugroza individualne sigurnosti pojedinac u najvećem broju slučajeva ne može sam pronaći odgovarajuća rješenja, a još manje mjere za ostvarivanje tih odgovora, stoga su uloge osiguranja i države za ostvarivanje odgovarajućih oblika individualne sigurnosti u modernom društvu neophodni. Država kao primarna društvena organizacija određuje politički i pravni okvir te mehanizme nadzora nad djelovanjem osiguranja, dok osiguranje mora, kao značajan gospodarski subjekt nekog nacionalnog gospodarstva, slijediti društvena događanja i promjene, te nuditi nove proizvode u području osiguranja, te postignuća, koja su sposobna zadovoljiti potrebe učinkovite i individualne sigurnosti modernog čovjeka.

Ključne riječi: sigurnost, individualna sigurnost, socijalna sigurnost, gospodarska sigurnost, osiguranje, osiguraničko-pravni odnosi

*

Boris Žnidarič, doktor društvenih znanosti – obrane, zaposlen u Zavarovalnici Triglav d.d., Područna jedinica Ljubljana, e-mail: boris.zznidarich@ss.net

1. Uvod

Pitanje sigurnosti je područje koje je često predmet izučavanja, što zapravo i ne predstavlja iznenađenje, jer je sigurnost na današnjem stupnju društvenog razvoja javno dobro, koje mora biti dostupno svima, neovisno o tome želimo li to ili ne i neovisno o tome jesmo tome potpuno posvećeni ili ne. Sigurnost je u današnjim kulturološko-civilizacijskim razmjerima postala i trgovačka kategorija – roba, koju zainteresirane stranke kupuju kod za to nadležnih poduzeća i agencija (Žnidarič, 2000:482). Pojedinač najprije postaje svjestan na individualnoj razini i to najprije u najužem obiteljskom okruženju, tek nakon toga, tijekom biološkog i intelektualnog sazrijevanja, poimanje i razumijevanje sigurnosti širi u obliku koncentričnih krugova, od lokalnih pa sve do svjetskih dimenzija. Naravno da je nemoguće jednoznačno odrediti sadržaj pojma sigurnosti, jer ovaj nije ovisan isključivo o kvantitativnim mjerilima, nego i o mnogim relevantnim okolnostima i stanjima, kao što su povijesno nasljeđe, tradicija, geostrateški i politički okviri na nacionalnoj i međunarodnoj razini i dr. Pojedine vrste i oblici te načini ostvarivanja individualne sigurnosti, koji su se razvijali vrlo različitom brzinom i u vrlo različitom opsegu kroz povijest čovječanstva, i njegove političke organizacije (države), vrlo rječito govore o stupnju razvoja demokracije, razvijenosti tržišnog gospodarstva i liberalnog uređenja ugovornih i drugih odnosa, s kojima na dopušten i korektan način uređuju pitanja osiguranja pojedinih dobara. Paleta tih dobara može biti vrlo široka. Pojednostavljeno možemo reći da su predmet postizanja sigurnosti osoba i sve što je neposredno vezano za osobni integritet čovjeka, te imetak i sve koristi, koje donosi konkretna dobit.

Pristupa proučavanju pojava sigurnosti je mnogo. Navest ćemo samo nekoliko pristupa, kao što su npr. Razumijevanje sveukupnih pojava na temeljnim načelima (Grizold, 1994a:39), npr. na individualnoj, lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj, međunarodnoj i svjetskoj. Rasprava o suvremenim sigurnosnim teorijama provodi se u okviru četiri koncepta: a) koncept individualne sigurnosti, b) koncept nacionalne sigurnosti, c) koncept međunarodne sigurnosti i d) koncept globalne sigurnosti (Grizold, 2001:121 – 122). Ili, onako kako sigurnost definira Buzan (1991:26), sigurnost na razini pojedinca, društva/države i međunarodne zajednice, onda možemo utvrditi da se o pitanjima sigurnosti pojedinaca u okviru sigurnosnih studija ne bavi veliki broj teoretičara. U najvećem broju slučajeva su znanstveni i stručni potencijali usmjereni ka proučavanju međunarodne, nacionalne, regionalne ili drugih oblika kolektivne sigurnosti. U manjem broju uočavamo slučajeve užeg segmenta proučavanja, kao što su: pravni, sociološki, zdravstveni, psihološki i drugi.

Procesi internacionalizacije i globalizacije su u zadnjim desetljećima omogućili razvoj elemenata modernog globalnog društva (npr. viši stupanj međusobne povezanosti i ovisnosti svijeta, pojava globalnih društvenih gibanja, razvoj svijesti o zajedničkoj sudbini svijeta i dr.). S tog stajališta na vrijednos-

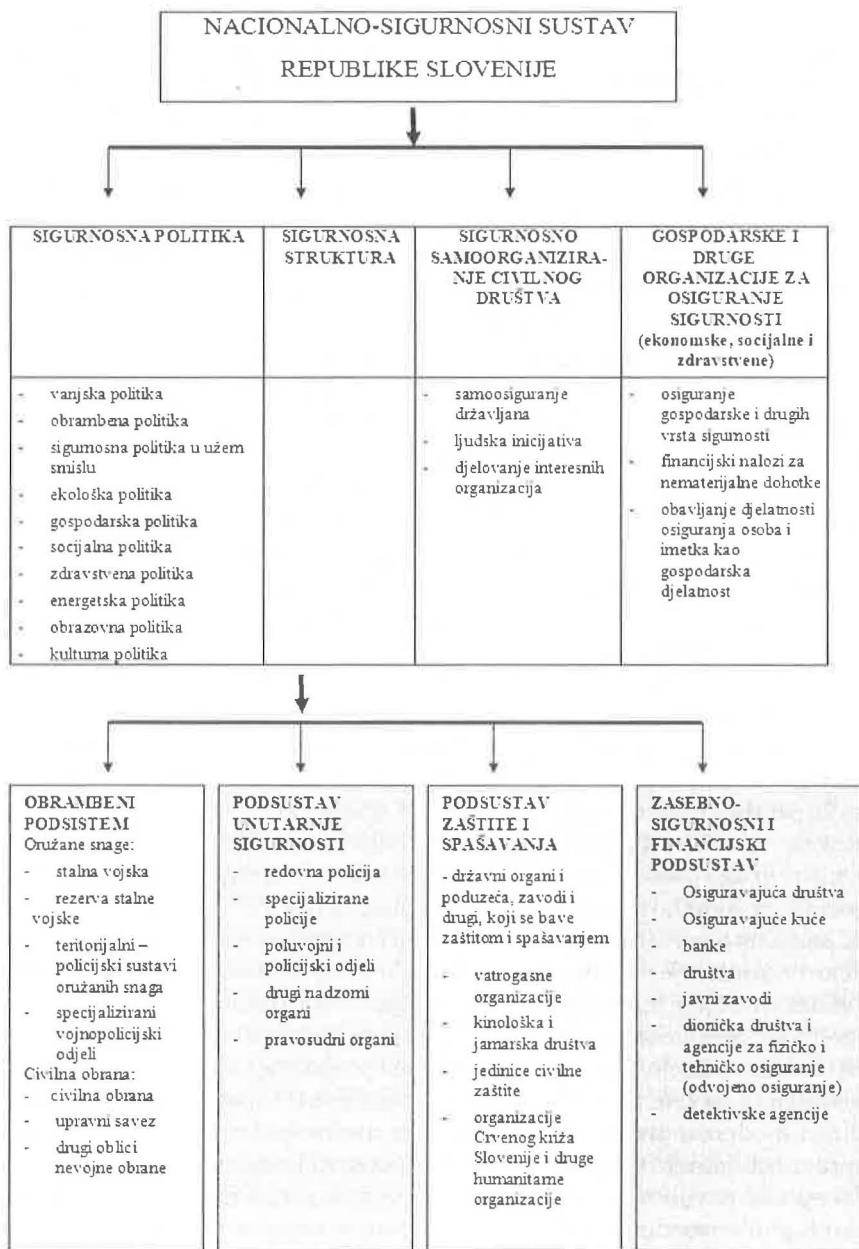
ti dobiva i rasprava o tome kako najbolje osigurati sigurnost najprije pojedincu, a zatim i širim društvenim skupinama. Koncept individualne sigurnosti je dakle, ponovno u središtu zanimanja, kako istraživača tako i politike.

U ovom članku riječ je o pitanjima individualne sigurnosti, i to u užem opsegu nego što bi to navedena tema zavrijedila, no to prije svega zbog opredijeljenosti institucionalnog gospodarskog subjekta – osiguranja u Sloveniji, koje osigurava određenu razinu i kvalitetu individualne sigurnosti. Članak se primarno bavi socijalnom, ekonomskom i gospodarskom dimenzijom sigurnosti, na sekundarnoj razini i na drugim razinama, kao što su psihološka, sociološka, ekološka i pravna.

Ne obazirući se na dodijeljenu ulogu osiguranja u naslovu ovog rada, središnji predmet našeg razmatranja je suvremena individualna sigurnost, koja se isprepliće i prožima sa svakodnevnim aktivnostima i postojanjem čovjeka, središnjim subjektom svih događanja.

U današnjem poimanju riječi, sigurnost je kompleksna i višeslojna pojava, i ne samo to. Ona je prije svega dinamična društvena kategorija koja se oblikovala i mijenjala kroz tisućljeća svog postojanja i koja nastaje i odvija se u međuovisnosti s drugim vrstama sigurnosti (individualnim i društvenim). I još više: neki oblici individualne sigurnosti, u koje ubrajamo skrb za zdravlje i dobro psihičko i fizičko stanje, što je samo po sebi oblik individualnog osiguranja i sigurnosti (dosegnute očekivane razine), mogu istovremeno biti i dio šire sigurnosti skupine ili zajednice (nacionalna sigurnost) i preduvjet za neki drugi oblik individualne sigurnosti (na primjer pojedinačnog osobnog osiguranja). Naravno da se postavlja pitanje jesu li djelovanja i aktivnosti pojedinaca u ostvarenju osobne individualne sigurnosti uvijek i djelovanja na postizanju sigurnosti skupine ili zajednice u suvremenom društvu. Ova posljednja, preko svoje političke organizacije – države – i njenih različitih institucija, osigurava značajne početke (prve plodove) sigurnosti na razini cjelokupnog društva (obrazovanje, zdravlje, kultura, okoliš, obrana, sigurnost i dr.). Utoliko se prikladnijim čini pitanje: znači li i svaka individualna aktivnost pojedinca za osobnom sigurnosti i postizanje odgovarajuće razine individualne sigurnosti druge osobe, i da li želje pojedinaca da dostignu vlastitu sigurnost, ugrožavaju sigurnost druge osobe? Na pitanja ove vrste nije moguće davati jednoznačne odgovore, jer je potrebno izaći iz teorije nastanka države kao političke organizacije društva, koja je nastala kao posljedica čovjekovih htijenja za višim stupnjem sigurnosti na račun dijela svoje osobne slobode. Tim potezom čovjek, kao slobodno biće stupa u polje su/ovisnosti od države. Takve omjere u velikom broju slučajeva mnogo bolje prepoznamo nego odnose među pojedincima na tom području. Tu prepoznatljivost i specifičnost položaja pojedinca u odnosu prema državi označava njegov podređeni položaj i neravnopravnost kao aktivnog čimbenika u ostvarivanju sigurnosti. U tome je vidljiv i apsurd povijesne odluke pojedinca da se odrekne dijela svoje slobode za neku buduću zajedničku sigurnost koju mu osigurava država kao njegova i njihova/naša grupna organizacija.

Sigurnost na dostignutom stupnju društvenog razvoja prihvaćamo kao strukturno postignuće postojanja i djelovanja pojedinca i njegovih oblika povezivanja i institucionalnog udruživanja, u što dakako ne ubrajamo kriminalne i druge asocijalne skupine (iako se one itekako brinu za osobnu sigurnost).

nost, sigurnost grupe i zajednice), koja tako zahvaća stanje uravnoteženog fizičkog, duhovnog i duševnog te materijalnog postojanja, kao i njegovo/njihovo poimanje te svjesnu brigu nakon neprekinute uspostave takvog stanja.

S tog stajališta se postavlja pitanje kakav utjecaj na skupnu sigurnost mogu imati aktivnosti i djelovanja, odnosno napuštanja odgovarajućih postupanja pojedinaca na neku očekivanu razinu skupne sigurnosti. Jednako tako je zanimljivo pitanje kakav je prag tolerancije – intervencije države na tom području. Ili drugačije rečeno, kada i na koji način započinje intervencija države zbog poimanja pojava nekih novih oblika ugroza sigurnosti kao prihvaćenog standarda određene društvene organiziranosti. Kao što smo već u uvodnom dijelu raspravili, kod izučavanja moderne individualne sigurnosti, ograničili smo je na opseg, koji je poslovna domena osiguranja, dakle onih gospodarskih organizacija, koje se bave preuzimanjem rizika za pojedinačne, nematerijalne primjere ugroza, koji mogu nastati na osiguranim/čuvanim dobrima. Osiguravajuća društva kao subjekti nekog nacionalnog ili međunarodnog osiguravajućeg društva čine ovu djelatnost stručnom, možemo reći i profesionalnom, misleći pritom na viši stupanj organiziranosti, konkurentnosti, povezanosti, etičnosti, stručnosti i nacionalnog i međunarodnog nadzora i kontrole. Samo po sebi je jasno da tu djelatnost vrše za novac za zainteresirane komitente (osiguranike).

2. Osiguranje – kao subjekt¹ gospodarske sigurnosti

Naše shvaćanje fenomena osiguranja bi bilo nepotpuno i poprilično površno, ukoliko se ne bi osvrnuli na njegov povijesni razvoj i sveukupno preastanje iz socijalnog u univerzalno i sa kasnijim razvojem na specijalna područja. Osiguranje nije nikad bilo pitanje društvenog prestiža, nego nužna mjera postizanja socijalne i gospodarske sigurnosti, koja se temeljila na pravu (s pravnim mehanizmima i instrumentima se ostvaruje pravna sigurnost sklopljenog posla). Mnogo kasnije osiguranje je dobilo atribute drugih oblika sigurnosti, koje ćemo kasnije spomenuti.

1

S gnozeološkog aspekta između termina je neznatna razlika koja se u praksi osiguranja zanemaruje. U Slovaru slovenskog književnog jezika na stranici 1638. je navedeno: "zavarovalništvo-a djelatnost, koja se bavi osiguranjem osoba, imovine;" "zavarovalstvo-a djelatnost, koja se bavi osiguranjem osoba, imovine i sa socijalnim osiguranjem"; iz čega se može zaključiti, da je pojam "zavarovalstvo" širi pojam od "zavarovalništva", jer pored osobnog osiguranja i osiguranja imovine, uključuje i socijalno osiguranje. Ova podjela je danas već prevladana, jer se spektar osiguranja i institucija znatno raširio slobodnim zdravstvenim osiguranjem i dodatnim osiguranjem mirovina, odnosno specijaliziranim osiguranjima za provođenje takvih i sličnih osiguranja.

2.1. Povijesni pregled razvoja osiguranja u Sloveniji

Na području slovenskih država osiguranje ima nekoliko stoljeća dugu tradiciju. Već davne 1452. godine je u Videmu ustanovljena Bratovština sv. Hieronima, koja je imala prije svega socijalno značenje, jer je svojim članovima koji su plaćali članarinu osiguravala uzdržavanje u slučaju bolesti, potporu za udovice i siročad u slučaju pogreba, te osiguranje za miraz. Slične oblike socijalne pomoći su omogućavala cehovska pravila već u 14. stoljeću. Konkretnije je to vidljivo u cehovskim pravilima u Ljubljani (krojački 1579., stolarski 1609., bravarski 1648., ličilački 1676. godine), koja su predviđala pomoć članovima u slučaju nesreće, bolesti ili slabog socijalnog stanja. Sličnu ulogu su imale i rudarske bratske zaklade (Leše pri Prevaljah 1858., Zagorje 1860., Mežiška dolina 1863., Ravne 1871. godine).² Svi gore navedeni oblici članstva za osiguranje imali su isključivo socijalno značenje, i u skladu s time ublažavanje posljedica bolesti ili gubitka života, što je već imalo karakteristike osiguranja u ono vrijeme, u skladu s ondašnjim omjerima, posebice, ukoliko to sagledamo sa stajališta povijesnog razvoja osobnih – životnih osiguranja.

Nešto kasnije nalazimo u slovenskim državama prve pokušaje osnivanja osiguravajućih ustanova protiv šteta od požara. Godine 1776. je tadašnje Poljoprivredno društvo nastojalo osnovati ustanovu za osiguranje šteta od požara, no do realizacije nije došlo. U Trstu je već 1825. poslovala Družba sv. Nikolaja, koja je osiguravala brodove prema godišnjem plaćanju "petice" te drugih pristojbi za pristanak i privez. Iz izraza "petica" možemo uočiti da je društvo bilo slavensko, ako već ne slovensko.

Sredinom prve polovice prošlog stoljeća (1829. godine) u Gradcu je osnovano *Cesarsko – kraljevsko uzajamno privilegirano osiguranje protiv požara za unutarne austrijske države (Štajerska, Koruška i Kranjska)*, koje je imalo sjedište u Ljubljani za Kranjsku.

Prvo slovensko osiguranje osnovano je 1872. godine u Ljubljani, kada je osnovana Zavarovalna (Osiguravajuća) banka Slovenija. Iako je brzo proširilo svoju djelatnost u Austriji, Hrvatskoj, Ugarskoj, Slovačkoj i cijeloj Galiciji, zbog slabog je poslovanja i sloma burze već 1874. godine propalo. Ne obazirući se na neuspješno poslovanje prvog slovenskog osiguranja, napredni Slovenci nisu napustili misao o osnivanju vlastitog državnog osiguranja, jer je na kraju devetnaestog stoljeća kultura osiguranja bila relativno dobro razvijena. O tome govori podatak da je skoro tri četvrtine poljoprivrednih gospodarstava bilo osigurano kod drugih, pretežno austrijskih osiguranja. Činjenica da su osiguranja isplaćivala štete sa velikim zakašnjenjima, a k tome u malim iznosima, dok su pritom zaračunavale proporcionalno visoke premije za osiguranja, koje nisu pokrivala potpuni rizik (vrijednost cjelokupne imovine) i

2

Vrlo zanimljiv i iscrpan je bio nastup mag. Franca Škufce na 7. Danima slovenskog osiguranja u Portorožu u lipnju 2000. godine, s radom: *Sto godina slovenskog osiguranja*. Opširnije pogledati: Škufca, F., *Zavarovalstvo na Slovenskem*, (2003).

zbog saznanja da se osiguranja bogate, ova zamisao bila je razumljiva i opravdana. Do osnivanja državnog osiguranja nije došlo zbog protivljenja Deželne-ga zbora (Državnog sabora) 1898. godine, jer je već 1898. godine podružnica Kranjskog poljoprivrednog društva iz Novog mesta zatražila dozvolu za osni-vanje Zavarovalnice za govejo živino (Osiguravajuće kuće za stoku) u Novom mestu, no bez uspjeha, jer osnivači nisu promijenili svoja pravila u skladu s propisima Ministarstva za unutarnje poslove.

Na poticaj katoličkih krugova iz Ljubljane – unutar osnivača nalazimo i ljubljanskog biskupa dr. Antona Bonaventuru Jegliča, koji je uplatio cjelo-kupni osnivački kapital u visini sto tisuća kruna – u srpnju 1900. godine u Ljubljani je osnovano Uzajamno osiguranje, koje je započelo s radom slje-dećeg mjeseca. Uzajamno osiguranje, koje se smatralo katoličkim i koje je imalo potporu duhovnih tijela, bavilo se osiguranjem (imovine) od požara, kao i osiguranjem zvona. To je značajan povijesni graničnik, koji znači početak slovenskog osiguranja (no ne osiguranja u Sloveniji), kao odgovor na mnoge nesigurnosti koje su ugrožavale sigurnost imovine te kao demonstra-cija nacionalnog sazrijevanja ili bar kao demonstracija konkurentskog odgo-vora u ratu s austrijskim osiguranjima.

Iz ovog kratkog prikaza povijesnog razvoja osiguranja na području sloven-skih država se može vidjeti da su se ljudi opredjeljivali za odgovarajuće prik-ladne i u određenom vremenu primjerene mjere za smanjivanje posljedica nesreća i katastrofa. Mnogi povijesni izvori govore o učestalim požarima, poplavama i drugim nesrećama koje su se događale ljudima na određenom području, pa stoga možemo tvrditi da se svijest o korisnosti osiguranja obliko-vala kao realna čovjekova potreba i kao logično očekivanje određene gospo-darske i socijalne koristi u slučaju nastanka nesretnog slučaja.

Kasniji razvoj osiguranja je slijedio društvene i političke primjere u sklopu društveno političkih okvira, u kojima su bile takve slovenske države, no za naš daljnji opis nisu toliko značajni samo povijesni počeci ove značajne gospo-darske djelatnosti u kontekstu postizanja značajnih dimenzija individualne sigurnosti.

3. Izvori ugroza individualne sigurnosti i sigurnosti zajednice

Živimo u vremenu brzog tehnološkog razvoja i u vrlo uzburkanom civili-zacijskom okolišu. Moderna prijevozna sredstva, plovila i komunikacijska sredstva te moderna infrastruktura nam omogućuju neslućene mogućnosti putovanja, komuniciranja i iznenadnih promjena radnog i stambenog oko-liša. Uskoro ni pojedini izleti na druge planete neće biti više nikakva poseb-nost. Promjene tehnološkog razvoja i uporaba novih dostignuća su imperativ vremena u kojem živimo. Globalizacija, nova međunarodna povezanost na političkom i gospodarskom području modernom (poslovnom) čovjeku omo-

gućuju "široku sliku, odnosno velik ekran", te istovremeno predstavljaju novu objektivnu nesigurnost za egzistenciju i preživljavanje.

Nova ekonomija za države u tranziciji, među koje spada i Slovenija, znači nove prilike i mogućnosti, no istovremeno i nove nesigurnosti. Činjenica je, naime, da su sve novonastale demokratske države u prošlosti spadale u red slabije razvijenih država, komunističkih ili socijalističkih, organiziranih u nesvrstane ili u Varšavskom obrambenom savezu. Ta povijesna i politička prošlost u mnogočemu otežavaju uključivanje u europske i svjetske asocijacije. Temeljno pitanje je vlasnička, ekonomska i tehnološka nekompatibilnost sa gospodarski razvijenom Europom i razvijenim zemljama svijeta. Pitanja vlasništva i pritoka stranog kapitala su pitanja koja zahtijevaju značajna promišljanja. Malezijski sindrom je bio istinsko upozorenje svim onim vladama i pojedincima koji su željeli provesti privatizaciju državne imovine najkraćim i najbržim putem, ispod cijene ili po bilo kojoj cijeni. Pritom se ne radi samo o kupnji ili preuzimanju, koji su pravne kategorije. Među ostalim, radi se i o izvozu zastarjele proizvodnje, a s njom i o nedopustivo štetnim zahvatima u okolišu. Prirodni resursi (zrak, čista pitka voda, neokrnjena priroda i slično) kojima Slovenija i slične države još raspolazu, i po čemu su prepoznatljive, zbog prebrzih procesa tehnološke i društvene preobrazbe mogu postati svoja suprotnost.

Visok radni ritam, skrb za odgovarajući visoki osobni standard, briga za primjeren društveni položaj i ugled određuju nova pravila djelovanja i ponašanja. Moderni život uvjetuje mnoge promjene radnog i stambenog okoliša, a s njime i načina života, uređivanja novog socijalnog okoliša, koji je jedan od značajnijih determinatora socijalne sigurnosti. Osjećaj socijalne sigurnosti smanjuje mogućnosti za učinkovito osiguranje od dolazećih opasnosti za okoliš, jer zbog posebnog socijalnog stanja pada imunološka sposobnost, čime nastaju pogodni uvjeti za izbijanje bolesti, a na taj način i smanjivanja tjelesnih i intelektualnih sposobnosti čovjeka. Na taj način pojedinac u relativno kratkom vremenu mijenja svoj status i kategoriju i seli se iz kategorije aktivnog stanovništva u kategoriju ograničeno radno sposobnih ili, kako bi to rekli u osiguravajućoj terminologiji, seli se u kategoriju ljudi s povećanim rizikom. U stanju narušenog psihofizičkog stanja čovjekove reakcije su nekontrolirane i neracionalne, te je stoga proporcionalno veća mogućnost vlastite ugroze ili ugroza drugih u okolišu.

Zbog poremećenih ravnoteža kojima svjedočimo, zbog brzih promjena mikroekonomske okoline, no prije svega zbog osjećaja socijalne i gospodarske ugroženosti, čovjek je postao manje uspješan i učinkovit, počeo je razmišljati o nesigurnosti, brizi, strahu, neodlučan je i malodušan, zbog čega započinje gubiti svoju poziciju na društvenoj ljestvici. Unatoč povećanim psihičkim tegobama, neprestanom stresu koji donosi moderna tehnologija, informacijska preplavljenost, poprilično nezdrav način života kao posljedica izrazite erupcije potrošnje, životna dob ljudi se produžava, tako da se moderan čovjek susreće sa novim izazovima: kako osigurati primjeren život ljudima treće dobi?

To je uistinu vrlo kompleksno pitanje na koje država ne može odgovoriti na cjelovit način, pogotovo ne ona sama.

Izvore ugroze³ individualne sigurnosti možemo razvrstati u slijedeće skupine:

- subjektivne – objektivne,
- vanjske- unutarnje,
- pojedinačne – grupne,
- trenutačne (hitne) – trajne (nema vremenskog ograničenja trajanja – djelovanja),
- savladive – nesavladive,
- poznate – nepoznate (novi pojavni oblici),
- predmet osiguravajućeg posla (rizika) – nisu predmet osiguravajućeg posla (takav rizik osiguravajuće društvo ne preuzima u osiguranje),
- preuzete po međunarodnim odredbama ili direktivama Europske zajednice.

Gore navedeni primjeri grupa uzroka ne pojavljuju se isključivo pojedinačno, nego se istovremeno pojavljuju i s drugima.

3.1. Subjektivni i objektivni uzroci ugroza individualne sigurnosti

Temeljno polazište za razlikovanje i podjelu uzroka na subjektivne odnosno objektivne je čovjekov odnos prema vanjskom svijetu, prirodi i svemu što ga okružuje, na temelju znanja i iskustva. Za subjektivne uzroke bismo mogli reći da su to oni koje svojim svjesnim ili nesvjesnim djelovanjem uzrokuje čovjek. Dakle, radi se o čovjekovom djelovanju ili propuštanju poduzimanja određenog djelovanja, iako je konkretni subjekt bio sposoban prepoznati sve znakove nekog opasnog djelovanja ili pojava, a nije napravio ništa ili je djelovao u suprotnosti od očekivanih društvenih normi, struke i prakse, kako bi spriječio nastanak neke ugroze, a time i štetnog primjera.

Podizanjem stupnja obrazovanja, svladavanjem moderne informacijske i drugih tehnologija, čovjekova sposobnost spoznaje i poimanja vanjskog svijeta se povećava. Na taj način se povećava i opseg prepoznavanja i svladavanja sve većeg broja pojava, događaja i nositelja uzroka ugroza, što znači da se zahvaljujući brzom razvoju tehnologija polje nepoznatog smanjuje. To je razlog zbog kojeg se pred suvremenog čovjeka postavljaju sve veći zahtjevi za samoosiguranjem (mogli bismo reći i samozaštitom) pred nesigurnostima (opasnostima), te možemo zaključiti da se polje objektivno neprepoznatih i nesav-

3

Pojasniti moramo razliku između ugroza sigurnosti i rizika osiguranja, koji su predmet osiguranja. Rizici su: povreda zdravlja, oboljenje, tjelesno oštećenje, profesionalna bolest, starost, privremena ili trajna invalidnost, unakaženost, gubitak živaca, civilna odgovornost, odgovornost projektanta, odgovornost uprave i članova nadzornog odbora i slične oblike odgovornosti, oštećenje strojeva, izlivanje vode u stanu, djelomično ili potpuno uništenje usjeva i drugog raslinja, bolest ili smrtnost domaćih životinja, djelomično ili potpuno uništen stan ili kuća, djelomično ili potpuno uništeno prijevozno sredstvo, krađa vrijednih i rijetkih i slično. Uzroci ugroza sigurnosti su oni subjektivni ili objektivni čimbenici, koji pogoduju nastupu rizika.

ladivih uzroka ugroza sigurnosti smanjuje. Naravno, to ne znači da su mogućnosti za smanjivanje nesigurnih situacija posve neznatne. Prirodne sile (koje uključujemo u više sile) čovjek još uvijek ne može u potpunosti svladati i u najvećem broju slučajeva su iznad njegove domene. Pored nekih subjektivnih (znanje, osposobljenost, fizička i duhovna sposobnost, zdravstveno i psihofizičko stanje, itd.) te objektivnih okolnosti (moderna tehnologija, infrastruktura, organizacija i tome slično) potrebno je ostvariti odgovarajuću društvenu klimu zbog koje ljudi u što većoj mjeri svojom odlukom poštuju ruštvene i druge norme te pravila za obavljanje određene aktivnosti ili djelatnosti.⁴

U smislu ove kategorije možemo zaključiti da u subjektivne uzroke ugroza ubrajamo one koje svojim aktivnim ili pasivnim djelovanjem uzrokuje sam čovjek. Među objektivne uzroke ubrajamo one koje ne uzrokuje čovjek nego priroda, naprava ili objekt, odnosno one koje čovjek svojim aktivnostima (znanje, uvježbanost, stručnost, mogućnosti) nije mogao spriječiti.

3.2. Unutarnji i vanjski uzroci ugroza individualne sigurnosti

Temeljno polazište za razlikovanje ovih uzroka je mjesto njihovog nastanka ili mjesto djelovanja. Među unutarnje možemo ubrojiti one koji nastaju ili djeluju unutar nekog živog organizma ili organizacije, koji su sa subjektom otklanjanja u važećem – postojećem institucionalnom odnosu, dok za vanjske možemo reći da to su oni koji su nastali ili koji djeluju izvan takvog živog organizma, organizacije ili koji djeluju iz prirodnog okoliša, a nisu u institucionalnom odnosu sa subjektom otklanjanja. Naravno da svaki uzrok ima svoj izvor, bilo u živoj ili neživoj prirodi. Pitanje je koliki utjecaj imamo na sprječavanje štetnog djelovanja, odnosno koliku mogućnost nadzora imamo nad silama (energijom). Vanjski uzroci su u pravilu objektivni uzroci, no nisu i jedini. I sva moderna tehnologija, sredstva i naprave koje svakodnevno upotrebljavamo su vanjski latentni nosioci opasnosti ugroza nas samih ili drugih u okolišu.

4

Godine 1998. u Sloveniji prihvaćen novi zakon o sigurnosti u cestovnom prometu. Same pripreme zakona i njegovo prihvaćanje u parlamentu bili snažno poduprti i u medijima. Uzroci za to su bili, prije svega, slaba cestovna sigurnost (broj mrtvih i teško stradalih u prometnim nesrećama) i zbog korijenitih promjena, koje je donio novi zakon, prije svega na području sankcija. Ne samo da se promijenila visina novčanih kazni (mandatnih i onih koje izriče sudac za prekršaje), nego je uveden sistem točaka prometnih prekršaja i kao posljednja je uvedena i institucija kojom prestaje vrijediti vozački ispit (privremeno oduzimanje vozačke dozvole i zabrana upravljanja prometnim vozilom je bila poznata već od prije). To je bio dostatan razlog da se je prometna sigurnost, prije svega u 1998. godini i nešto manje u 1999., poboljšala u usporedbi sa slučajevima u prethodnim godinama. Prema službenim podacima Ministarstva za unutarnje poslove Republike Slovenije 1997. godine na slovenskim cestama poginulo je 357 i ozlijeđeno 8609 ljudi, 1998. godine bilo je 309 mrtvih i 7318 ozlijeđenih, 1999. godine 335 mrtvih i 8980 ozlijeđenih te 2000. godine 313 mrtvih i 11674 ozlijeđenih.

3.3. Pojedinačni i masovni uzroci ugroza individualne sigurnosti

Dioba na pojedinačne i masovne uzroke je značajna zbog barem dva razloga, sa stajališta ponavljanja i sa stajališta broja uzroka koji nastupaju u određenom slučaju (pojedinačan ili više njih istovremeno). Već samo prepoznavanje uzroka ugroza individualne sigurnosti prema tim kriterijima omogućava poprilično pouzdanu obranu pred nastankom ugroza i s njom štetnih posljedica. Neugodne vremenske prognoze koje nam redovito prezentiraju stručnjaci za to područje zaista treba uzimati u obzir, ukoliko npr. u ljetnim mjesecima idemo u planine, kada su česte gorske oluje s mnogim udarima gromova i munja.⁵ Obično je ta pojava ljetnih oluja kratkotrajna, ali silovita, s mnogim udarima gromova. No, ne samo to. Zbog obilnih padalina mijenjaju se uvjeti planinarenja, kao što su vidljivost, slabija opremljenost obućom, odnosno putovi mogu postati skliski, nestabilni i zbog toga opasni. Na taj način i naše kretanje po takvim opasnim terenima postaje još opasnije, jer tu opasnost (nesigurnost) uzrokuje više uzroka istovremeno. Svi ti uzroci su objektivne prirode i dolaze iz vanjskog izvora.

U pojedinačne uzroke ugroza individualne sigurnosti ubrajamo one koji se pojavljuju samostalno, neovisno o tome uzrokuje li ih sam čovjek svojim djelovanjem ili ih uzrokuju naprave, objekti ili priroda.

3.4. Privremeni i trajni uzroci ugroza individualne sigurnosti

Ova podjela uzroka djelomično je povezana s našim znanjem i poznavanjem izvora i uzroka nastanka pojedinačne pojava i djelomično je ovisna o vanjskim čimbenicima. Naročito je značajna razlika u vremenu djelovanja pojedinačnog uzroka. Tako se može govoriti o trenutačnim izvorima ugroza individualne sigurnosti, primjerice kratkotrajno nevrjeme s udarom groma, i o trajnim izvorima ugroza u koje ubrajamo neregulirani vodeni tok ili vodenu branu na gornjim položajima vodotokova iznad naseljenih krajeva.

3.5. Uzroci ugroza individualne sigurnosti koje je moguće ili nemoguće savladati

Sa značajnijim ulaganjem u razvoj znanosti i novih tehnologija, podizanjem razine obrazovanja i općih saznanja, čovjek stječe postaje mogućnost stvarnog upravljanja ljudskim, tehnološkim i prirodnim resursima. To znači da mora biti osposobljen da bez straha za svoj i druge živote koristi najmodernija sredstva

5

Godine 2004. i 2005. bilo je mnogo prirodnih katastrofa, kao što su tsunami i drugi orkani, koji su uzrokovali veliki broj smrtnih slučajeva i veliku materijalnu štetu zbog nepostojanja sustava za obavješćivanje i alarmiranje u državama Azije i SAD.

za rad i druge moderne uređaje koje koristi tijekom svog slobodnog vremena (vozila, plovila, avioni (letjelice) i slično), o čemu ljudi prije pedesetak godina nisu niti razmišljali. Unatoč takvom silovitom razvoju znanosti i tehnologije te općem prosvjećivanju ljudi, ostaje još mnogo nepoznatih uzroka, nerazjašnjenih i za čovjeka nesavladivih (npr.: Bermudski trokut). I sama moderna tehnologija koja zahtijeva veliko interdisciplinarno-i sintetičko znanje može predstavljati veliku latentnu opasnost za korisnika. Uporaba uređaja na atomsku energiju, ionizirajuća i druga sredstva predstavljaju, uz nestručno rukovanje, veliku, trajnu i teško savladivu opasnost (nesigurnost).

3.6. Poznati i nepoznati uzroci ugroza individualne sigurnosti

Utvrđivanje uzroka ugroza osobne sigurnosti je temeljni zadatak svih preventivnih i represivnih mjera postupanja. Ukoliko ne spoznamo samu vrstu i tip, opseg i intenzitet opasnosti (nesigurnosti), onda je nećemo znati i moći izbjeći, niti spriječiti njen nastanak u realnoj situaciji. Također je potrebno nesumnjivo utvrđivanje uzroka ugroza za samo planiranje postupka uklanjanja nastalih posljedica. Određivanje i utvrđivanje uzroka je vrlo zahtjevan, stručan i analitičan posao, u poslovnom pogledu predmet različitih provedbenih struka. Provedbena pravila i ispitivanja su obavezni kod određivanja posljedica krivice među subjektivnim ili neosobnim nositeljima (uzročnicima) ugroza i nastalom posljedicom (štetom) zbog zakašnjelog utvrđivanja subjektivne odgovornosti. To je osnova za utvrđivanje temelja odštetne odgovornosti, što znači da takav subjekt mora platiti nastalu štetu oštećenom (fizičkoj ili pravnoj osobi). Ukoliko uz ovako izveden stručni rad uzrok nije ustanovljen, odnosno ostao je nerazjašnjen, onda se radi o događaju.

3.7. Uzroci ugroza koji jesu odnosno nisu predmet osiguranja

Odmah na početku ovog poglavlja moramo upozoriti da sami uzroci ugroza individualne sigurnosti nisu neposredni predmet za osiguranje, nego rizici koji iz takvog djelovanja proizlaze. Tako, uzmimo, sama vožnja motornog vozila nije predmet osiguranja, nego vozilo i posredno vlasnik/vozač, koji upravlja vozilom kojim može uzrokovati tjelesna oštećenja i povrede, smrt ili materijalnu štetu sebi ili drugom. Jednako tako, smrt ili ubojstvo kao vrsta najgrublje ugroze života ne može biti predmet osiguranja, tim više što je predmet osiguranja život odnosno osobni i tjelesni integritet. Tektonska pomicanja tla koja uzrokuju potrese uzroci su nastanka rizika koji su kao novi proizvod na tržištu osiguranja poznati pod nazivom potresno osiguranje⁶ i ono u cjelini se odnosi na odštetu za nastalu imovinsku štetu na pokretnoj i nepok-

6

Zavarovalnica Triglav d.d. ga je prva počela nuditi na slovenskom tržištu 1999. godine.

retnoj imovini. Vrlo aktualno objašnjenje razlike između nesigurnosti (opasnosti) i rizika je opasnost, koje smo na žalost svjedoci u Sloveniji, sve veće javne potrošnje i vanjske zaduženosti Slovenije, koja posljedično značajno utječe na socijalnu sigurnost pojedinca u našem društvu. Velika je vjerojatnost da će stanovnicima naše države padati standard i razina socijalne sigurnosti. To je vrlo vjerojatan rizik koji su na sebe spremna preuzeti osiguravajuća društva i nova društva za umirovljenike, ubiranjem sredstava za pokriće razlika između sadašnje, poprilično dostatne državne mirovine, i buduće mirovine, koja će biti bitno manja, preko tzv. dodatnog, slobodnog mirovinskog osiguranja. Ukoliko malo pojednostavimo ovaj slučaj, kao uzrok ugroza individualne (socijalne) sigurnosti možemo odrediti neugodan financijski položaj države, a kao rizik pad životnog standarda i odštetu odnosno osiguranje one svote novca koju isplaćuje osiguranje nakon isteka vremena osiguranja, koja omogućava osiguraniku takvu socijalnu razinu, kakvu je predvidio prilikom sklapanja dodatnog mirovinskog osiguranja.

Dinamika i šarenilo suvremenog civilizacijskog života, koja se temelji na konkurenciji i takmičenju, zahtijeva od osiguranja suprotna prilagođavanja. Kod pojave i prepoznavanja novih uzroka individualne i gospodarske nesigurnosti te određivanjem novih rizika koji se ubrajaju u osiguranje, osiguranje odgovara ponudom novih proizvoda za osiguranje. Objekti osiguranja su prije svega čovjek, njegov tjelesni i duševni integritet koji su kod provođenja radnih i drugih aktivnosti ugroženi i bez kojih čovjek ne bi bio tako cjelovita ličnost, kao i njegova imovina te imovinski interesi. Poznato je da se s razvojem znanja, informacijske tehnologije, komunikacija i sa rastom društvenog te osobnog standarda, širi spektar čovjekovih potreba. Od primarnih i sekundarnih, koje su neophodno potrebne za život, čovjek danas osjeća potrebu za zadovoljavanjem i drugih, tzv. tercijarnih i ostalih – nižih, potreba.

Odatle proizlazi da na čovjeku i njegovoj imovini u najširem smislu riječi svakodnevno prijete mnoge potencijalne nesigurnosti. Kod nastanka štetnih djelovanja osiguravajuća društva u cjelini ili djelomično nadoknađuju nastalu štetu, s time da isplaćuju odštetu ili osiguranje (ovisno o vrsti osiguranja, uvjeta osiguranja i sklopljenog ugovora osiguranja).

3.8. Uzroci ugroza koje određuju međunarodni ugovori i direktive Europske Unije

Republika Slovenija je nakon osamostaljenja 1991. godine postala aktivna članica najmanje 57 značajnih međunarodnih i međudržavnih organizacija, među ostalim i u području osiguranja.⁷

7

Izvori o članstvu RS su prikupljeni od Službe Vlade RS za europske poslove na dan 26. 02. 2001. godine, dok je 2004. godine Republika Slovenija postala i članica NATO i EU. Trenutno je predsjedavajuća OESS-a. U posljednjoj su fazi pripreme za implementaciju sporazuma Shengen u praksi (2006. godine) i preuzimanje EUR (2007. godine). U Sloveniji je u proljeće 1992. godine osnovan Slovenski osigurava-

Ovdje nećemo govoriti o oblicima poslovne suradnje sa stranim (suosiguranje ili skupno osiguranje – horizontalno raspršenje rizika) i s vanjskim osiguranjima (osiguranje – raspršivanje rizika osiguranja i osiguravajućeg pokrivanja – vertikalno raspršivanje rizika), iako baš ti oblici suradnje povećavaju sigurnost svakog pojedinog komitenta, nego ćemo se ograničiti na predstavljanje onih međunarodnih pravnih podloga koje predstavljaju zahtjeve i potrebe kojima će se slovensko osiguranje približiti europskim standardima na tom području.

Ovdje najprije moramo upozoriti na Bijelu knjigu Europske Unije koju je u prosincu 1994. godine prihvatilo Vijeće u Essenu, pod nazivom Priprema pridruženih država srednje i istočne Europe za uključivanje u unutarnje tržište Europske Unije, koju je Europska komisija objavila u svibnju 1995. godine. Ovaj dokument nema neposrednih pravnih učinaka i treba ga shvatiti kao pomoć za pripremanje i donošenje odgovarajućeg zakonodavstva u cilju lakšeg usklađivanja sa zakonodavstvom Europske Unije. Knjiga ima dva dijela. U prvom je prikazana analiza ciljeva, konteksta i vrste prilagođavanja te način njegovog provođenja. Drugi dio u obliku priloga predstavlja detaljan prikaz zakonodavstva Europske Unije na području unutarnjeg tržišta i dijeli ga na trideset dva sektora. Jedan od najznačajnijih sektora su financijski poslovi, s detaljnijim napucima za financijske organizacije i osiguranje.⁸ U prvoj fazi države kandidatkinje za punopravno članstvo u Europskoj Uniji uskladle su uvjete za osnivanje i djelovanje osiguravajućih društava u drugoj državi članici. U drugoj fazi uvode jedinstvenu licencu i dozvoljavaju osiguranjima slobodno odlučivanje o tome hoće li prodavati svoje osiguravajuće usluge preko poduzeća u drugoj državi ili neposredno bez poduzeća. Obavljaju, također, i prethodni nadzor premija i tarifa. Takvi uvjeti uključivanja slovenskog osiguranja na tržište osiguranja proširene Europske Unije pretpostavlja višu razinu konkurentnosti i moguće ekonomske, socijalne i gospodarske sigurnosti, vodeći računa o učinkovitom nadzoru osiguranja i učinkovitom djelovanju mehanizama zaštite potrošača te naposljetku pravosudnih i drugih tijela.

Republika Slovenija je 10. 06. 1996. godine u Luksemburgu potpisala Europski sporazum o pridruživanju, koji je Državni sabor Republike Slovenije prihvatio u obliku Zakona o ratifikaciji Europskog sporazuma o pridruživanju između Republike Slovenije na jednoj strani i Europske zajednice i njezinih država članica, koje djeluju u okviru Europske Unije, na drugoj strani, sa listom o ugovaranju te protokola kojim se mijenja Europski sporazum o pridruživanju između Republike Slovenije na jednoj strani i Europske zajednice, te njenih država članica, koje djeluju u okviru Europske unije, na drugoj stra-

jući biro te u listopadu iste godine prihvaćen u Scet biroa. Slovenski osiguravajući biro djeluje u okviru Slovenskog osiguravajućeg društva s dvije organizacijske jedinice: Biro zelene karte i Fond za štetu i osiguranje (AO). Slovensko društvo za razvoj osiguranja 1994. godine primljeno u Svjetsku organizaciju za osiguravajuće pravo, Association international de droit des assurances (AIDA), koje je osnovano 1964. godine.

8

Pavliha, (2000), str. 61.

ni. Ovaj sporazum je stupio na snagu 1. veljače 1999. godine.⁹ Na području osiguranja je posebno značajan članak 85. s prilogima IX a i IX c. Ovaj članak sporazuma je namijenjen bankovnom i osiguravajućem, te drugim financijskim poslovima. Predviđa suradnju ugovornih strana na području jačanja i restrukturiranja osiguranja, poboljšanju nadzora osiguranja i pomoći pri prevođenju slovenskih i europskih propisa, izmjeni informacija, tehničkoj pomoći Direkciji za nadzor osiguranja te jačanju revizijskog sustava.

Slovenija se tako obvezala da će izjednačiti osiguranja u državama Europske Unije sa slovenskim osiguranjima koja imaju domaći kapital, u odnosu na pravo o osnivanju. Tako u skladu s odredbama članka 45. Sporazuma o pridruživanju, strana osiguranja bez prepreka neposredno posluju na slovenskom tržištu osiguranja od 1. veljače 2001. godine na području osiguranja imovine, a od 1. veljače 2002. godine i na području osiguranja života.¹⁰

Spomenuta Bijela knjiga i sporazum o pridruživanju s prilogima ne određuju nove podloge za osiguranje ili smjerove razvoja produkata osiguranja. Djelovanja su usmjerena na ostvarivanje jednakih uvjeta za osiguravatelje u državama Europske zajednice i također za sigurnost potrošača, jer je naglasak na zahtjevnijim uvjetima osnivanja (osnovni kapital, tehničke i druge rezervacije) i kvalitetnijem nadzoru. Sama ponuda osiguravatelja će se, pored već znanih produkata, jačati istovremeno i razvojem novih tehnologija i znanja, naročito na temeljima koje će oblikovati europsko i svjetsko tržište osiguranja.

4. Priroda pravnog odnosa osiguranja

Odnos između osiguravatelja (onoga koji prodaje osiguranje) i osigurani-ka (onoga koji za sebe ili za nekog drugog sklapa osiguranje – koristi iz sklopljenog osiguranja uživa osiguranik) je uvjetan, te ga se stoga ubraja u osiguravajuće ugovorno pravo u užem smislu te riječi. Sveukupni razlozi za sklapanje osiguranja su u postojanju konkretne opasnosti na konkretnom opasnom objektu i pri konkretnom opasnom subjektu.¹¹ Takvo osiguranje mora biti i pravno uređeno, čuvano i nadzirano. Stoga, što se tiče obveza u odnosu barem dviju stranaka, taj odnos se određuje unutar pravnih okvira država. Tako npr. Obligacijski zakonik u svojim člancima 921-989. sadrži određeni broj kogentnih normi, koje ugovorne stranke ne smiju mijenjati. S obzirom na to da se radi o osiguravajućoj pogodbi uz klasični dužničko – povjerenički odnos, svaka od ugovornih stranaka, odnosno osiguravajuće društvo, osiguravatelj,

9

Evropski sporazum, (1999), str. 29.

10

Ivanjko, (1999), str. 39.

11

Boncelj, (1983), str. 23.

ili osiguranik, tijekom provođenja odnosa osiguranja između dužnika i vjerovnika. U slučaju većeg broja sklopljenih osiguranja istovremeno, može se pojaviti u obje uloge u istom vremenu. Kod ugovaranja osiguranja osiguravajuće društvo je vjerovnik u odnosu na osiguranikovu obvezu plaćanja premije, i dužnik, u slučaju kada dolazi do slučaja naplate osiguranja. Ispunjenje obveza iz ugovornog odnosa i kod osiguravatelja i kod osiguranika može biti u vidu aktivnog ili pasivnog postupanja.

Temeljno značenje obligacijskih odnosa, i kada se radi o odnosima kod osiguranja, je slobodan pristup i jednakost stranaka, iako se mnogo puta čini da su osiguranja uz prisutnost produkta kojeg nude jače stranke u tom odnosu. Ova nesigurnost se smanjuje jačanjem konkurencije domaćih i vanjskih osiguranja na slovenskom tržištu osiguranja i s jačanjem nadzora osiguranja te mehanizmima civilnog društva – čuvanje potrošača. Ne smije se previdjeti da su savjest, poštenje, pravičnost i moralnost, ne samo osobna značajka i moralna vrlina čovjeka, nego i nužna poslovna konstanta. Osim na pravnim normama, uvjetima osiguranja i cjenicima, osiguravajuće djelatnosti temelje se na istini, savjesnosti, pedantnosti djelovanja, jednakosti među strankama i odsutnosti zlouporabe pravde.

Međusobne obaveze najlakše se mogu sistematizirati prema vremenu nastanka, što znači: prije sklapanja osiguravajućih ugovora, u trenutku trajanja osiguravajućeg odnosa i po isteku vremena osiguranja (razloga) ili u slučaju nastanka osiguravajućeg slučaja.

Prije sklapanja osiguravajućeg odnosa osiguravatelj mora:

- Pošteno i potpuno predstaviti produkt osiguranja i opseg njegovog pokrivanja rizika;
- Objasniti i pojasniti sve priloge polici osiguranja (pogodbi), kao što su osiguravajući uvjeti, cjenici i katalozi;
- Stranci dati pošten savjet o optimalnim uvjetima za razdoblje osiguranja, koji su za stranku najpovoljniji;
- Upozoriti budućeg komitenta na ona djelovanja koja isključuju pokrivanje osiguranja;

Prije sklapanja osiguraničkog ugovora osiguranik mora:

- Pokazati istinsku želju za sklapanjem ugovora o osiguranju;
- Pošteno i potpuno navesti sva djelovanja i okolnosti koje su potrebne za sklapanje ugovora o osiguranju, uz prilaganje potrebnih dokumenata i drugih dokaza te dopustiti pregled objekta, naprave ili napraviti zdravstveni pregled (za ocjenu određenog rizika);
- Izvršiti svoje obveze u odnosu na premiju, te premiju platiti u punom iznosu ili u proporcionalnom dijelu, u odnosu na uvjete trgovanja produktom osiguranja.

Tijekom trajanja odnosa osiguranja osiguravatelj mora:

- Brinuti da obavještava svog komitenta o promjenama osiguranja, zaostacima plaćanja ili o približavanju isteka osiguranja.

Tijekom trajanja odnosa osiguranja osiguranik mora:

- Obavještavati osiguravatelja o promjenama svih ključnih djelovanja i okolnostima koje su utjecale na sklapanje osiguranja;

- Redovito i postojano plaćati premiju.

Nakon isteka perioda osiguranja (razloga) ili u slučaju primjene osiguranja osiguravatelj mora:

- Obavijestiti komitenta o isteku razdoblja osiguranja te ga pozvati na zaključenje predmeta;

- U najkraće vrijeme provjeriti sve relevantne okolnosti i isplatiti osiguranje ili poštenu odštetu;

- Komitentu pošteno predstaviti prednosti i moguće prednosti kod ponovnog ugovaranja osiguranja za sljedeće razdoblje ili primjere.

Nakon isteka perioda osiguranja (razloga) ili kod nastanka slučaja primjene osiguranja osiguravatelj ili osiguranik mora:

- Obavijestiti osiguravajuće društvo o nastanku osiguravajućeg slučaja i priložiti sve potrebne dokaze koji potvrđuju da je došlo do štete i koji govore o opsegu štete, te dopustiti uvid ili pregled objekta ili naprave;

- Aktivno sudjelovati kod određivanja visine odštete i načinu isplate osiguranja ili odštete.

4.1. Zaključivanje pravno-osiguraničkog odnosa

Pravni osiguranički odnos nastaje zaključivanjem ugovora o osiguranju. Polica osiguranja samo je dokaz kojim se dokazuje postojanje ugovora o osiguranju.¹² Dakle, polica je dokaz o prihvaćenoj obavezi pokrivanja rizika osiguranja. U tom smislu polica osiguranja nije neposredni ugovor, nego legitimacijski papir.

Obligacijski zakonik (u nastavku OZ) u svojem članku 921. određuje temeljne elemente ugovora o osiguranju.¹³ S pravne strane, za pravno važeće zaključivanje ugovora o osiguranju preduvjet je budući događaj, neodređen i neovisan o isključivoj volji ugovaratelja, no po zakonu takav je ugovor nevažeći.

Ugovor o osiguranju čine dokumenti, kao što su polica, (police, ukoliko se radi o više vrsta polica istog osiguranika), uvjeti osiguranja, tarife i drugi dokumenti. Računa se da je ugovor o osiguranju sklopljen onda kada su ugoва-

¹²

Polica dolazi od lat. riječi pollicere – obećati; Ivanjko, (1999), str. 129, navodi da postoji dužnost osiguravajućih kuća, da predaju policu kao dokaz o postojanju osiguranja (po pravnom uređenju u njemačkom i austrijskom zakonu, u članku 3. i u švicarskom zakonu u članku 11.).

¹³

Ugovorom o osiguranju se onaj koji je sklopio ugovor (osiguranik) obvezao da će po načelima uzajamnosti i solidarnosti udružiti određeni dio svojih sredstava u osiguravajućem društvu (osiguravajućoj kući), dok se ova obvezuje da će, ukoliko dođe do događaja koji je predmet osiguranja, isplatiti osiguraniku ili nekoj trećoj osobi odštetu, odnosno dogovorenu svotu ili će učiniti nešto drugo u skladu s ugovorom. Teoretičari ugovor o osiguranju svrstavaju među rizične ugovore. Radi se o neizvjesnosti djela. Kada djelo nastupi (slučaj osiguranja), započinje obveza osiguravajuće kuće.

ratelji suglasni u bitnim dijelovima (OZ, čl. 15) i kada potpišu policu osiguranja, odnosno potvrdu o pokriću. Iz te odredbe se podrazumijeva da je u slučaju ugovora o osiguranju ozakonjeno načelo ličnosti, iako zakonodavac dopušta izuzetke, te sklapanje osiguranja sa stupanjem odmah na snagu, što znači da će policica biti izdana kasnije za unazad. U članku 928. OZ zakon navodi mogućnost da odnos osiguranja može početi i s plaćanjem premije. Budući se radi o vrlo značajnim odlukama koje utječu na gospodarsku i ekonomsku sigurnost pojedinca, ovakva je fleksibilnost dobra, posebice dobrodošla u praksi osiguranja.

Navedeni principi vrijede univerzalno, kako za dobrovoljna osiguranja, tako i za obvezna. Radi se o onim osiguranjima koja osiguranici moraju sklopiti, bilo da ih sklapaju za sebe i za svoj račun, ili za nekog drugoga, na svoj račun (npr. poslodavac socijalno osigurava radnika zaposlenog u njegovoj organizaciji na svoj račun); obvezna osiguranja u prometu,¹⁴ na području socijalnog, mirovinskog i invalidskog osiguranja te osiguranja profesionalne odgovornosti u nekim djelatnostima (odgovornost za nuklearnu štetu, odgovornost za onečišćenje mora naftom, odgovornost za štetu zbog prijevoza opasnih i štetnih tvari odnosno opasnih proizvoda i roba, odgovornost za /opće/ ekološke nesreće) te neka osiguranja za slučaj nezgode i osiguranja života (obvezno osiguranje od nezgoda i osiguranje života stranih ronilaca, dobrovoljnih vatrogasaca i policajaca).¹⁵

5. Uloga države na području osiguranja

Neovisno o tome je li pretežiti dio aktivnosti vezanih uz osiguranje posljedica slobodna odluka ugovornih strana, nikako ne možemo tvrditi da država nema nikakvog utjecaja na sadržaj tih odnosa. Potpuno suprotno. Moramo naglasiti da država na području osiguranja ima uistinu veliku i značajnu ulogu. Na zakonodavnom području država propisuje temeljna pravila i načela za osnivanje i djelovanje osiguravajućih kuća, određuje mehanizme državnog i društvenog nadzora, oblikuje i prihvaća kogentne i druge norme za sklapanje pravnih poslova te donosi i određuje mehanizme ispunjavanja dogovorenog, odnosno određuje mogućnosti i načine satisfakcije, i na kraju, država određuje one vrste opasnosti i rizika, kod kojih vlasnici ili nositelji određenih djelatnosti obavezno moraju osigurati opasna sredstva ili određene djelatnosti. S druge strane, država na druge načine potiče djelovanje institucija nadzora i sigurnosti potrošača.

14

Zakon o obaveznom osiguranju u prometu uključuje osiguranje putnika u javnom prometu od posljedica nesreće, osiguranje vlasnika motornih vozila od odgovornosti za štetu uzrokovanu trećim osobama (osiguranje automobilske odgovornosti) i osiguranje zračne letjelice od odgovornosti za štetu, uzrokovanu trećim osobama.

15

O tome šire: Pavliha, (2000), *Osiguravajuće pravo*, str. 207-250.

6. Zaključak

Osiguranje je jedno od rastućih gospodarskih (financijskih) djelatnosti, u sve većem razvoju (financijskih) grana u modernom društvu.

Iako sa povijesnog stajališta možemo govoriti o nekoliko stoljeća staroj tradiciji osiguranja na slovenskom tlu, trebamo voditi računa o posljednjih 130 godina za ono razdoblje, u koje spada silovit razvoj osiguranja i osiguravajuće struke, prije svega zbog svog dinamičkog društveno-ekonomskog i tehnološkog razvoja. Kao i na drugim područjima, tako je na ovom bilo potrebno mnoštvo opipljivih razloga kako bi ljudi u osiguranju vidjeli i svoju korist. Osiguranje je u velikoj mjeri partner države i društva kao cjeline na području stvaranja kolektivne i individualne socijalne sigurnosti ljudi (Brask:479). U stvari, radi se o gospodarskoj djelatnosti koja se bavi sa organiziranjem zaštite pred različitim opasnostima, čime se zadovoljava ekonomska (i druge) potrebe za sigurnosti (Ivanjko:19). U teoriji se kaže da su temeljni cilj i zadaća osiguranja osiguranje nepromijenjenog standarda, pri čemu vrijedi načelo da više osiguranja donosi viši standard, ali i da više osiguranja znači i veću nesigurnost i više opasnosti koje ugrožavaju viši standard. Osiguranje omogućava viši standard, s time da omogućava ljudima svladavanje većeg broja različitih opasnosti (Frey:372).

Osiguranička zaštita se temelji na različitim organizacijskim, psihološkim, ekonomskim, gospodarskim, socijalnim i tehničkim načelima, pri čemu se radi o vrlo zamršenim međuljudskim odnosima, a potrebno ju je i pravno urediti. Stoga će i u budućnosti biti dovoljno prepoznatljiva i uloga države na tom području.

Samo 1999. godine osiguravajuće kuće u Sloveniji sakupile su 171.381 milijarde SIT na ime premija, što predstavlja 4,71 % slovenskog BDP.¹⁶ Pritom je bilo isplaćeno za 104,4 milijarde odšteta, odnosno osiguranja. Ti podaci nedvosmisleno potvrđuju saznanje da se u dinamičnom modernom životu, punom nesigurnosti i opasnosti, ljudi sve češće odlučuju za osiguranja. S trendom modernog svijeta sa stalno rastućim potrebama, razvojem tehnologija i rizika, u korak idu i osiguravajuće kuće. Potpuno je pretjerana ocjena i strah, koji je pred više od šezdeset godina izrekao ugledni slovenski stručnjak za osiguranja dr. Urbanc (1939:11), koji je tvrdio da, "je osiguranje kod nas najviše zanemarena grana, prava pastorka, kako u narodno gospodarskom značenju, tako i u pogledu pravne legislative". Prikazane aktivnosti osiguravajućih kuća potkrijepljene su brojkama koje rječito govore upravo suprotno

16

Radi se o bruto obračunatim premijama osiguranja, što predstavlja 11,3% rasta u usporedbi s 1998. godinom. Unatoč tome zaostajemo za europskim prosjekom, gdje je 1998. godine udio obračunatih premija osiguranja bio 7,4% BDP. Vrijednost obračunate premije izražene u EUR po glavi stanovnika 1999. godine u Sloveniji je bila 437 EUR, dok je 1998. godine u državama članicama Europske Unije bila 1492 EUR po glavi stanovnika. Već 2003. godine osiguravajuće kuće u Sloveniji zaradile su 1.275 milijardi EUR premija, što znači 639 EUR po stanovniku, u Europski Uniji ukupno 798.829 milijardi EUR odnosno 2.109 EUR po stanovniku. Udio slovenskog osiguranja u BDP 2003. godine bila je 5,3%, a u Europski Uniji već 8,7%.

glede gornjeg očitovanja, razmišljanja i tvrdnje nekih pravnih i ekonomskih teoretika u odnosu na drugo, naravno uz uzimanje u obzir vremenske distance i neke drugačije gospodarske i političke pozadine na ovom prostoru, koji je nekad bio u sastavu Austro-ugarske monarhije, prve i druge Jugoslavije, a danas je Republika Slovenija.

I drugdje u svijetu prihvaćanje uloge osiguranja nije bilo ništa lakše. Tako se na početku šezdesetih godina u Njemačkoj vodila diskusija o niskom stupnju kulture osiguranja, posebice o nepoznavanju prava osiguranja. Rezultat je bio u organizaciji većeg broja znanstveno-istraživačkih instituta za osiguranje, koji su u zadnjih trideset godina rezultirali u velikom broju stručnih publikacija bez kojih bi si danas teško mogli predstaviti suvremeno njemačko (i europsko) osiguranje (Schmidt, 1961, 2-3, 239-173).

U ovom sam članku želio pokazati da osiguravajuće kuće imaju značajnu ulogu na području ostvarivanja nekih aspekata sigurnosti pojedinca u modernom društvu. Ta uloga osiguravajućih kuća ima dug i bogat razvojni put, započevši od skromnih oblika osiguranja imovine i socijalnih osiguranja do današnjih oblika osiguranja pred nuklearnom opasnosti. Neovisno o rastu društvenog i individualnog standarda, država još uvijek osigurava određenu razinu socijalnog osiguranja, koja je usporediva s europskom, pri čemu dopušta i samo-pomoć u obliku dobrovoljnog mirovinskog osiguranja. Jednako tako se pokazuje njezina pozitivna uloga u identifikaciji onih društvenih opasnosti kod kojih je predvidjela, zbog značaja i raširenosti, obavezne oblike osiguranja. Bez učinkovitog državnog nadzora i uvjeta za djelovanje mehanizama civilnog društva, na tržištu osiguranja Republike Slovenije nastala bi zbrka i kaos. Utoliko je dobro što je slovensko područje osiguranja otvoreno za stranu konkurenciju. Konkurencija je bez sumnje potrebna i korisna, jer su na taj način pred slovenskim osiguravateljima i osiguranicima bolja vremena, u smislu veće sigurnosti za jednaku ili manju cijenu.

Literatura:

- Boncelj, J. (1983), *Zavarovalna ekonomika*, Založba Obzorja, Maribor
- Brask, G. (1991), *Eine reinprivatkapitalistische Tätigkeit oder ein wichtiger Teil des sozialen Netzes?*, Versicherungen in Europa, heute und morgen, Karlsruhe
- Buzan, B. (1991), *Poeples, States and Fear*, Harvester Wheatsheaf, New York
- Cigoj, S. (1978), *Obligacijska razmerja, Zakon o obligacijskih razmerjih s komentarjem*, Časopisni zavod Uradni list SR Slovenije, Ljubljana
- Frey, P., Walter, W. (1998), *Beitrag der Versicherung zur Bewältigung von Existenzrisiken der Gesellschaft*, ZversWiss., br. 3.
- Grizold, A. (1994), *The Concept of National Security in The Contemporary World*, *International Journal on World Peace*, Vol. XI., No. 3., September 1994.

- Grizold, A. (1998), Javnost o organiziranju i upravljanju nacionalne sigurnosti Slovenije, u: *Perspektive sodobne sigurnosti: iz obramboslovnih raziskav II*, Fakulteta za društvene vede, Ljubljana
- Grizold, A. (1998), Teoretična izhodišča medunarodne sigurnosti, u: *Nacionalna sigurnost i međuetični konflikti u RS, Zbornik raziskovalnog projekta*, Visoka policijsko-sigurnostna šola, Ljubljana
- Grizold, A. (2005), Slovenija u spremenjenem sigurnostnem okolišu, K razvoju obrambno zaštitnog sistema: izzivi i spodbude, *Knjižna zbirka sigurnostne študije*, Fakulteta za društvene vede, Ljubljana
- Ivanjko, Š. (1999), *Uvod u zavarovalno pravo*, Univerza u Mariboru, Pravna fakulteta, Maribor
- Luard, E., Simoniti I., Grizold, A. (2001): *Čovjek, država i vojna*, Zbirka Međunarodni odnosi, Fakulteta za društvene vede, Ljubljana.
- Pavliha, M. (2000), *Zavarovalno pravo*, Gospodarski vestnik, Ljubljana
- Ristin, G. (1995), *Zakon o obveznih zavarovanjih u prometu s komentarjem*, Gospodarski vestnik, Ljubljana
- Škufca, F. (2000), Sto let slovenskog osiguranja, u: *Zbornik 7. dnevi slovenskog osiguranja*, Portorož, 1. i 2. lipnja 2000, Slovensko zavarovalno združenje, Ljubljana
- Škufca, F. (2003), *Osiguranje na Slovenskem, Slovensko zavarovalno združenje, g.i.s.*, Ljubljana, Pogz International, Ljubljana
- Urbanc, A. (1939), *Zavarovalno pravo*, samozaložba, Ljubljana
- Žnidarič, B. (2000), Sigurnostna funkcija u zavarovalništvu, u: *Zbornik Dnevi varstvoslovja*, Bled, lipanj 2000., Visoka policijsko-sigurnostna šola, Ljubljana
- Žnidarič, B. (2004), Osiguranje i sigurnost, Osiguranje kao mehanizam zagotavljanja sigurnosti pojedinca u sodobni družbi, *Knjižna zbirka Pravo i gospodarstvo*, Fakulteta za društvene vede i Slovensko zavarovalno združenje, Ljubljana
- Zakon o zavarovalništvu*, Ur. l. RS, št. 13-1631/00.
- Zakon o obligacijskih razmerjih s stvarnim kazalom*, (četvrta dopolnjena izdaja), Ur.l. SFRJ, št. 29-462/78, 39-498/89 i 57-880/89.
- Obligacijski zakonik (OZ)*, Uradni list RS, št. 83/01, z dne 25.10.2001.
- Zakon o obveznih zavarovanjih u prometu*, Ur.l. RS, št. 70/94 i 29/96.
- Comité Européen des Assurances, *Annual Report 2003 – 2004*, General Secretariat, Paris.
- Slovar slovenskog knjižnog jezika*, DZS, Ljubljana, 1995.
- Slovensko zavarovalno združenje, g. i. s., *Statistični zavarovalniški bilten 2004*, Ljubljana.
- Služba Vlade Republike Slovenije za Europske zadeve, *Evidenca članstva Republike Slovenije u međunarodnih organizacijah*, za dne 26.02.2001.
- Statistični letopisi Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije za leta 1997, 1998, 1999 i 2000*

Summary

Contemporary Forms of Individual Security from an Insurance Standpoint

Author presents one of the most significant aspects of modern individual security which provides individual and group insurance in contemporary society. Insurance becomes important partner to the state in providing social and economic dimension of security as the state gradually withdraws from the area of some social and other societal programs. At the same time, according to its business and cumulative capability, insurance becomes generator of economic development of the state and/or the entire region. Human life is tightly connected to the process of political and economic globalization, technological development, flexibility and mobility, which presents new challenges and dangers at the same time. One can hardly find responses to modern threats of individual security, moreover the measures for their implementation—thereby insurance and state roles are vital in achieving adequate models of individual security in modern society. State as primarily societal organization determines political and legal framework as well as mechanisms of surveillance of the insurance, while insurance as important national economic subject needs to follow social activities and changes, as well as to offer new products and achievements capable to respond to the needs of effective and individual modern man's security.

Key words: security, individual security, social security, economic security, insurance, insurance-legal relations